

Viorica Răduță

Vremea Moroiului

O cunoașteam ca prozatoare pe Viorica Răduță atunci când am primit cartea ei „Vremea Moroiului” (C.R., 2015), deci știam că se află între cei mai buni romancieri de azi. Face parte dintre prozatorii, destul de puțini, ai primului raft. Desigur, cum se întâmplă la noi, sunt alții, prozatori doar bunicii, căldicei, mult mai mediatizați ca ea. Am observat, poate mă înșel, că prozatorii sunt promovați de orașul în care locuiesc. Viorica Răduță trăiește în Ploiești. Nu se poate compara promovarea făcută de orașul ei, cu promovarea pe care o face Bucureștiul, Clujul și Iașul – mai ales acestea trei, unde se află cea mai mare parte a revistelor culturale din țară și toată floarea cea vestită a criticii literare/ eseisticii și majoritatea intelectualilor țării (între care numeroși universitari)! Aceștia pot impune conștiinței românești faptul că poetul cutare sau prozatorul cutare reprezintă o mare valoare literară. Așa îmi explic (poate greșesc) cum se face că Viorica Răduță e mai puțin cunoscută și, ca urmare, are mai puțini cititori.

Și ce mă bucură este că, nu demult, am citit un alt roman la fel de bun, cel al Doinei Rusti, „Manuscrisul fanariot”. Adică, avem și romane și romancieri. Doina și Viorica... sunt două prozatoare total diferite, dar care sunt în vârful piramidei, într-o top ten al prozei românești de azi. Doina (adică proza ei), cu un termen din jazz, este cool. Destinată, levantină, mateină, agopiănescă. Viorica este hot. Nevrotică, întunecată, gotică. Doina are o minunăție de frază cu îmbinări lexicale uimitoare, Viorica este o performeră a expresivității. Doina este o povestitoare ca un fluviu ce curge calm, continuu și de neoprit, Viorica o vizionară ce produce o structură a întregului ca o hologramă: în fiecare pagină se află întregul...

Înainte să mă apuc să citesc romanul „Vremea Moroiului”, am parcurs scurtul „aparat critic” de pe coperti. Mi-am făcut o idee despre conținut. Dar când am intrat în carte, surpriza a fost enormă. Reperul absolut pentru expresivitate în proză este pentru mine „Jucăria” lui Florin Șlapac și am fost uimit că Viorica Răduță reușește, în unele pagini, să-i egaleze performanțele. „Gurile strigau, cu o rugină cătrănită în ele”. Un roman poate exista și fără a fi o mare realizare artistică și chiar avem mari romancieri, ca Rebreanu sau Breban, de o perfectă monotonie artistică, dar care te copleșesc treptat cu forța lor. Cum sunt un cititor de club select, prefer artiștii. Așa încât mi-am spus: de ce m-ar mai interesa conținutul, ia să mă bucur de carte și să-i savurez plasticitatea! Ingeniozitatea de a găsi cele mai fericite expresii. Spre deosebire de Florin Șlapac, a cărui expresivitate vine dintr-o conștiință înaltă a lucrării artistice, similară cu, bunăoară, a lui Joyce, la Viorica Răduță vine din instinct și talent și prin asta limbajul posedă și o altă însușire, naturalețea. Are și nerv (narratorul pare chiar cuprins de nevroză), ceea ce conferă o teribilă tensiune textului. Nu avem însă de a face cu o expresivitate goală, ci Viorica Răduță are și destulă forță pentru a fi un mare prozator. Este o vizionară, o creatoare de lume literară ce aproximează lumea noastră.

Dacă Doina Rusti este marea producătoare de imagini și nu poate fi egalată în această privință, Viorica Răduță intră în competiție cu alte calități. Are un simț al „răului” ce declanșează, ca revers, energiile morale... Energii ce iau chipul unei nevroze într-o țară cu puține șanse de izbândă ale „binelui”. Narratorul Vioricăi Răduță nu este deloc destins. Apoi, este expresivitatea de care am vorbit. Este capacitatea (o are și Doina Rusti) de a scrie o carte ca pe un întreg vizionar. Totodată, cartea ei îți amintește uneori de vechi texte religioase sumbre, Apocaliptice. Parcă totul s-ar petrece noaptea și pe ploaie. O viață a oamenilor dusă în obscuritatea unei capitale europene unde soarele nu răsare niciodată. O atmosferă de dramă shakespeariană.

Ei bine, toate acestea există în romanul Vioricăi Răduță realizate la modul superior. Nu scârțâie pe nicăieri romanul ei. Găsesc multe scârțâieli pe la alții și mă deranjează teribil. Ea nu-și permite nici o detașare, e cu totul absorbită de scrierea ei. Nu-și permite nici un clipit din ochi, e mereu trează... și îmi amintesc versuri din „Odiseea”: cu ochi de bufniță ne-a deschis ea drum către lumina zorilor (citată din memorie, era vorba de zeița Atena, aflată pe corabia lui Ulise). Ne conduce și Viorica Răduță spre lumina zorilor? Ea stă mai degrabă cu ochii largi deschiși pentru a fi atentă la tot ce se întâmplă în Grădina... Suplicilor. Parcă dintr-un fel de teamă că, fără un ochi scrutător, absolutamente vigilent, lumea ar lua-o cu totul razna și ar ajunge la atrocități. Nu cred că romanele au morală, dar cred că autorii de romane întotdeauna scriu dintr-o neliniște... și simt că veghea lor și scrisul lor re-echilibrează lumea smintită de rapacitatea politică, de peștii piranha ai societății noastre.

Dan PERȘA

Constantin Cristian Bleotu Personajul sadovenian – tipologie și evoluție stilistică

Apărută în 2015, la Editura „TipoMoldova”, din Iași, cartea lui Constantin Cristian Bleotu, *Personajul sadovenian – tipologie și evoluție stilistică*, prefațată de Vasile Spiridon, aduce o nouă abordare a epicii lui Mihail Sadoveanu. Cunoscutul om de

radio reușește să se ferească de clasicizatele demersuri prin felul în care și-a gândit analiza. Astfel, după cum singur recunoaște în „Preliminarii”, criteriul folosit pentru definirea universului umanității sadoveniene nu ține de subiectivitatea monografistului, ci a fost găsit „după o atentă ascultare a tuturor vocilor narative din operă”. Prin intermediul unui procedeu care ar putea fi numit „variație pe un tip dat”, cartea inventariază 58 de tipuri de personaje, realizate ca o acumulare de trăsături contextuale pe marginea unor scheme existențiale. Aceste scheme își găsesc rădăcinile în prima dintre cele trei etape de creație ale lui Mihail Sadoveanu, autorul monografiei observând, pe drept cuvânt, că, după 1940, scrierile creatorului lui Moș Precu nu doar se contaminatează, ci devin adevărate modele de creație pentru scriitura de sorginte realist socialistă, pierzând în plan estetic, în detrimentul capacității de a exprima o ideologie. Astfel, după anul menționat, prozatorul nu mai reușește să atingă nivelul din *Hanul Ancuței*.

Oferind măsura unui act critic de calitate, Constantin Cristian Bleotu se plasează în descendența unor nume importante, așa cum bine observă și Vasile Spiridon. Menționarea unor lucrări consacrate conceptului de personaj, precum cea a lui Cornel Regman, *Agârbiceanu și demonii*, sau cele aparținând lui Valeriu Cristea, *Dicționarul personajelor lui Dostoievski* sau *Dicționarul personajelor lui Creangă*, dar și studii care analizează chiar existențele prozei sadoveniene, precum *Lumea operei lui Sadoveanu sau Umanitatea sadoveniană de la A la Z*, ambele semnate de Pompiliu Marcea, nu servește doar unei necesare treceri în revistă a unor demersuri similare anterioare, ci plasează critic lucrarea *Personajul sadovenian – tipologie și evoluție stilistică* față de acestea.

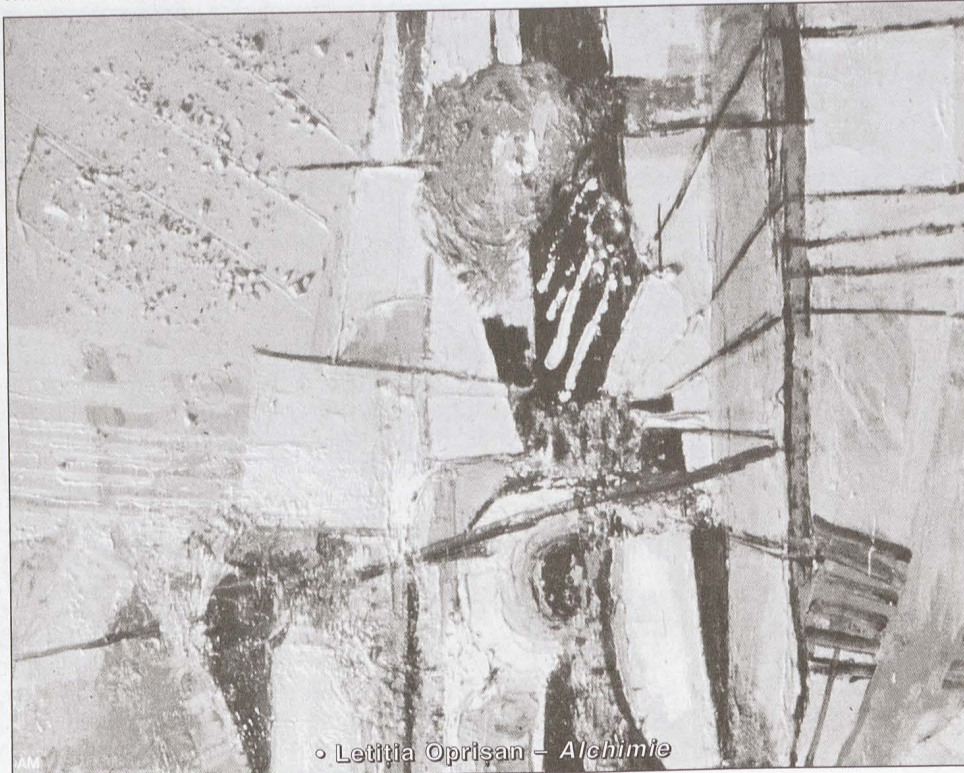
Autorul își argumentează originalitatea monografiei, precizând faptul că urmează un drum propriu, pentru a atinge un alt scop, acela de a cartografia „o nouă hartă a umanității create prin cuvânt de Mihail Sadoveanu”. Această hartă este creată prin intermediul unui algoritm de analiză, gândit de monografist în patru pași, pe care i-a numit „trăsături distinctive”, „propuneri”, „reprezentant” și „evoluție stilistică”. Dacă în cazul primelor două

etape, discursul este unul schematic, impus de strictetea algoritmului de analiză, celelalte două sunt microeseuri care arată puterea analitică a autorului. Spre deosebire de diferențierea celor 58 de tipuri umane, care își primesc numele, de multe ori, chiar din textul sadovenian (așa cum se întâmplă în cazul categoriilor numite „hiena”, „floarea ofilită”, „surtucarul”, „durerea înăbușită”, „umilitul”, „solii răzbunării” sau „magul”) analiza lor este un act pur subiectiv. Constantin Cristian Bleotu își asumă exprimarea subiectivității al cărei efect ar putea fi posibilitatea de a greși, recunoscând faptul că demersul său nu este unul perfect, ci perfectibil, conducând către un posibil și fructuos „dialog al textelor”, așa cum îl definește Nicolae Manolescu, în prefața lucrării *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*. De altfel, autorul acestei istorii este și coordonatorul științific al tezei de doctorat care stă la baza cărții de față.

Nota de noutate a demersului critic este dată și de aducerea în prim-plan a unor personaje mai puțin cunoscute cititorului. Acestea devin chiar exponenții unora dintre cele 58 de categorii, așa cum se întâmplă cu Moș Ilie Bistrițanu, din *Singurătăți*, care reprezintă tipul numit „ctitorul”, decât mult mai cunoscutul (pentru cititori) Nechifor Lipan. Acest lucru dovedește, pe de o parte, faptul că dialogul cu opera lui Mihail Sadoveanu, invocat pentru stabilirea categoriilor de personaje, chiar s-a realizat, iar pe de altă parte, pune în valoare maturitatea critică a monografistului, care își asumă unicitatea viziunii asupra universului epic sadovenian. În ciuda promovării acestor figuri în prim-planul analizei, cititorul nu simte îndoiala, argumentele aduse în favoarea alegerii fiind puternice. Pentru a exemplifica, vom cita doar felul în care autorul cărții concluzionează în finalul părții intitulată „reprezentant”, subsumată categoriei denumită „Ctitor”: „toată preocuparea bătrânului prisăcar în jurul averii și diatei sale țin de dorința general-umană de a ne salva sufletul. Narratorul sugerează că, zidind temeinic încă din timpul vieții pentru a dura și după moarte, moș Ilie Bistrițanu va dobândi grăunțele de nemurire la care, în absența procreației, omul poate accede doar prin creație. Care poate fi materială, ca a prisăcarului Ilie Bistrițanu, sau spirituală, ca a părintelui său literar, Mihail Sadoveanu, ctitor și el al unei opere nepieritoare”.

Capacitatea sintetică a lui Constantin Cristian Bleotu este cel mai bine pusă în valoare de pasul denumit „evoluție stilistică” și plasat la finalul analizei. Deși nu însoțește fiecare tipologie identificată, acest microeseu transformă discursul analitic într-unul de tip circular, căci el îl îndeamnă pe lector să concluzioneze asupra celor citite, pentru ca apoi să revină la primele trei etape și să re-compună harta umanității sadoveniene. Tocmai acest lucru salvează cartea *Personajul sadovenian – tipologie și evoluție stilistică* de un schematism căruia autorul ar fi putut să îi fie tribut. Monografistul ne oferă însă o incursiune inedită în universul umanității sadoveniene, o hartă care, prin mobilitatea sa se îmbogățește la fiecare act de lectură.

Elena PÂRLOG

• Letitia Oprisan – Alchimie